

Joanna Dec-Pietrowska
Agnieszka Walendzik-Ostrowska

KOBIETA „UPADŁA” – O STEREOTYPOWYM POSTRZEGANIU Kobiet Świadczących Usługi Seksualne. ANALIZA FORÓW INTERNETOWYCH

Od wieków zjawisko prostytucji traktowane było jako przejaw patologii społecznej. Miało to swoje konsekwencje w społecznym odbiorze kobiet oferujących płatne usługi seksualne i ich ocenie. Postrzegane one były (i są nadal) jako „kobiety upadłe”, niezastługujące na szacunek, pomoc czy zrozumienie. Nierzadko wykluczane były (i są) ze społeczeństwa, spychane na margines życia społecznego, pogardzane, uznawane za nieprzystosowane społecznie wykołejone dewiantki. Epitety, jakimi się je określa, są nie tylko pogardliwe czy obraźliwe, ale często nacechowane społeczną dezaprobatą czy wręcz nienawiścią.

Na marginalizację sfery seksbiznesu, dotykającą pracujących w niej kobiet, składa się bardzo wiele złożonych czynników. Do najczęstszych przyczyn takiego stanu rzeczy można zaliczyć tabu seksualności człowieka, podwójny standard moralny dla zachowań seksualnych kobiet i mężczyzn, role społeczno-kulturowe przypisywane kobietom i mężczyznom, rozpowszechnienie epidemii AIDS, mechanizmy stygmatyzacji, stereotypy i mity dotyczące prostytucji i osób się nią trudniących¹.

W niniejszym tekście ukazano i omówiono najpowszechniejsze stereotypy funkcjonujące w społecznym odbiorze kobiet świadczących odpłatne usługi seksualne. Zaprezentowano analizę dwudziestu forów internetowych, na których prostytucja jest tematem wyznaczającym ramy dyskusji. Ukazano również istotę stereotypu, jego cechy i rodzaje oraz konsekwencje wynikające z częstego posługiwania się nimi.

Stereotyp – definicja, cechy, rodzaje

Etymologia terminu „stereotyp” wywodzi się z języka greckiego, w którym *stereos* oznacza ‘stężały, twardy’, natomiast *typos* – ‘wzorzec, odcisk’².

¹ Zob. A. Walendzik, *Prostytucja jako zjawisko związane z marginalizacją kobiet świadczących usługi seksualne*, [w:] *Następstwa wykluczenia społecznego dla kobiet, dzieci i rodzin: wybrane zagadnienia*, red. G. Miłkowska, Zielona Góra 2004, s. 70.

² Por. Z. Chlewiński, *Stereotypy i uprzedzenia*, [w:] *Stereotypy i uprzedzenia*, red. Z. Chlewiński, I. Kucz, Warszawa 1992.

Twórca definicji stereotypu w naukach społecznych, Walter Lippmann, nazywał je „obrazami w naszych głowach” (*pictures in our heads*), które „przypominają szablony, z pomocą których próbujemy uprościć często niejednoznaczne informacje docierające do nas z otoczenia”³. Autor uważał, że ludzie mają skłonności do spostrzegania osób czy przedmiotów „jako podobnych (czyli mających wspólne atrybuty) na podstawie ich wspólnych cech”⁴, co pozwala łatwiej poznać otaczający świat i niejako uporządkować wiedzę o nim. Jednocześnie, z racji uproszczenia, obrazy te mogą w sobie zawierać pewne zniekształcenia rzeczywistości.

W wielu ujęciach definicyjnych bardziej wskazuje się na budowanie uproszczonego obrazu lub pobieżnej wiedzy na temat nie zjawisk, a jednostek czy określonych grup ludzi⁵. W ten sposób opisuje stereotypy Bogdan Wojciszke, uważając, że są one „reprezentacjami jakichś kategorii ludzi, wyróżnionych na mocy kryteriów pozapsychologicznych”⁶. Kryteria te najczęściej są wyodrębniane na podstawie pewnych łatwo zauważalnych, często się powtarzających, niejednokrotnie nadmiernie uproszczonych i uogólnionych cech, które określają społeczną tożsamość członków tejże grupy⁷. Taki rodzaj schematu jest także zbiorem „przekonań na temat atrybutów pewnej grupy ludzi”⁸.

Dodatkowo można zauważyć, że autorzy często podkreślają istnienie w stereotypie komponentu emocjonalnego. Dlatego raczej trudno o stereotyp, który byłby nacechowany neutralnie. Na aspekt emocjonalny w stereotypach wskazują między innymi Ezra Stotland i Lance K. Canon, przyznając, że mogą one mieć zabarwienie pozytywne, negatywne bądź neutralne. Podobnie jak Stefan Baley, uznający, że nie ma stereotypu o charakterze neutralnym⁹, autorzy ci definiują to pojęcie jako schemat negatywnie wartościujący¹⁰.

Przytoczone definicje stereotypu pozwalają na wyodrębnienie pewnych jego cech wspólnych, które są podkreślane przez wielu badaczy. Są to:

- społeczne dzielenie i stosowanie,
- wyznaczanie niezmiennego, jednostronnego sposobu widzenia i oceniania świata,

³ T.D. Nelson, *Psychologia uprzedzeń*, Gdańsk 2003, s. 25.

⁴ *Ibidem*, s. 25.

⁵ Por. *Stereotypy i uprzedzenia*, red. Z. Chlewiński, I. Kurcz, Warszawa 1992; M. Kofta, *Wprowadzenie do psychologii stereotypów i uprzedzeń*, [w:] *Podstawy życia społecznego w Polsce*, red. M. Marody, E. Gucwa-Leśny, Warszawa 1996; I. Kurcz, *Zmiana stereotypów: jej mechanizmy i granice*, [w:] *Stereotypy i uprzedzenia. Uwarunkowania psychologiczne i kulturowe*, red. M. Kofta, A. Jasińska-Kania, Warszawa 2001; T. Mądrzycki, *Deformacje w spostrzeganiu ludzi*, Warszawa 1986.

⁶ B. Wojciszke, *Teoria schematów społecznych. Struktura i funkcjonowanie jednostkowej wiedzy o otoczeniu społecznym*, Warszawa 1989, s. 70.

⁷ Por. B. Wojciszke, *Człowiek w relacji z innymi*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, red. J. Strelau, Gdańsk 1999.

⁸ T.D. Nelson, *op. cit.*, s. 27.

⁹ Por. S. Baley, *Wprowadzenie do psychologii społecznej*, Warszawa 1959.

¹⁰ M. Grabowska, *Stereotypy płci we wczesnej dorosłości*, Bydgoszcz 2007, s. 10.

- upraszczanie rzeczywistości i przesadne jej postrzeganie,
- nadmierne generalizowanie,
- nieadekwatność treści reprezentacji do rzeczywistości,
- upraszczający, skrótowy charakter,
- tendencyjne i stronnicze uogólnienie,
- niezweryfikowany (często fałszywy) sąd,
- schematyczny obraz (reprezentacja),
- sztywność, trwałość, brak zmian lub niewielka podatność na nie,
- nietrafność, brak akuratności i adekwatności,
- trudności z weryfikacją treści,
- ubóstwo treści,
- ładunek emocjonalny,
- nasycenie wartościowaniem,
- nadogólność, minimalizowanie różnic pomiędzy reprezentantami danej grupy,
- subiektywna pewność co do poprawności treści obrazu,
- brak refleksyjności przy ich stosowaniu¹¹.

W literaturze przedmiotu można wyróżnić stereotypy indywidualne i kulturowe. Jak wskazują Charles Stangor i Mark Schaller, „z jednej strony stereotypy funkcjonują w umyśle jednostki. Z drugiej – stanowią integralną część struktury społecznej”¹².

Stereotypy kulturowe odnoszą się do opisywania rozpowszechnionych bądź uniwersalnych wzorców istniejących w danej społeczności. Stanowią jeden z aspektów zbiorowej wiedzy członków konkretnej zbiorowości i nabierają znaczenia, jeżeli są dla niej wspólne. To właśnie społeczeństwo odgrywa istotną rolę w procesie powstawania i rozpowszechniania stereotypów zbiorowych, będąc podstawą gromadzonych reprezentacji.

Z kolei stereotypy indywidualne mogą dotyczyć przekonań jednostki na temat właściwości danej grupy lub konkretnych ludzi. Powstają one w procesie gromadzenia przez człowieka wiedzy i spostrzeżeń odnoszących się do jego otoczenia społecznego, które wpływają na kształtowanie się pewnych reprezentacji cech charakterystycznych dla grup lub zjawisk społecznych przez niego poznawanych. Będąc składową indywidualnego obrazu świata tejże osoby, mają często wpływ na konstruowanie przez nią wiedzy o otaczającym ją świecie, na jej uczucia i zachowania¹³.

Na uwagę zasługuje, że oba rodzaje stereotypów mogą funkcjonować w przypadku konkretnej osoby jednocześnie i niekoniecznie muszą się nawzajem wykluczać. Taka

¹¹ J. Dec, *Czym skorupka za młodu nasiąknie...*, czyli o stereotypach dotyczących seksualności w podręcznikach do „wychowania do życia w rodzinie”, [w:] *Przemiany seksualności w społeczeństwie współczesnym. Teoria i rzeczywistość*, red. Z. Lew-Starowicz, K. Waszyńska, Poznań, 2012, s. 172.

¹² Ch. Stangor, M. Schaller, *Stereotypy jako reprezentacje indywidualne i zbiorowe*, [w:] *Stereotypy i uprzedzenia. Najnowsze ujęcie*, red. C.N. Macrae, Ch. Stangor, M. Hewstone, Gdańsk 1999, s. 13.

¹³ J. Dec, *op. cit.*, s. 173.

sytuacja występuje na przykład w odniesieniu do stereotypów opisujących pewne marginalizowane grupy społeczne (np. kobiety świadczące usługi seksualne). Sądy i przekonania na ich temat przedstawiają reprezentacje określonych cech przypisywanych najczęściej wszystkim przedstawicielkom tejże grupy. Poniżej przedstawiono i pokrótce opisano te najczęściej pojawiające się, zarówno w opinii społecznej oraz na analizowanych forach internetowych.

Spoleczne postrzeganie kobiecej seksualności

W społecznej świadomości (znajdującej swe odbicie w stereotypach ról płciowych i płci) światy kobiet i mężczyzn wzajemnie się wykluczają: to, co męskie, nie może być kobiece – i odwrotnie. W sferze seksualnej mężczyzna jest aktywny, kobieta bierna. „Porządna kobieta” powinna mieć tylko jednego partnera seksualnego, natomiast „prawdziwy mężczyzna” powinien mieć doświadczenie seksualne. O kobiecie, która zmienia partnerów mówi się, że „się nie szanuje”, o mężczyźnie – że „musi się wyszaleć”. Określenia na bogate życie seksualne kobiety są pejoratywne, w przypadku mężczyzny raczej żartobliwe, często zabarwione uznaniem dla jego wyczynów. Według niepisanej umowy społecznej mężczyźni mają prawo do swobodnych i nieskrępowanych kontaktów seksualnych, natomiast kobiety mają obowiązek być cnotliwe (do ślubu) i wierne (po ślubie). Te, które zachowują się inaczej, wbrew zasadom umowy, określane są jako łatwe, bez zasad, niemoralne, puszczalskie. Często ich charakter określa się jako rozwiązły, co szybko nasuwa skojarzenie właśnie z prostytutką. W świadomości społecznej pokutuje dychotomiczny podział kobiet na „święte” i „ladacznice”¹⁴. Te pierwsze to tak zwane kobiety prawdziwe: cnotliwe, niezainteresowane seksem, skromne (w mowie i ubiorze), wierne jednemu partnerowi, biernie czekające, aktywne seksualnie jedynie po to, by móc zająć w ciążę¹⁵. Tak zwane ladacznice to te, które są seksem zainteresowane, czerpią z niego przyjemność, zmieniają partnerów, są aktywne w ich poszukiwaniu. Kobiety pracujące w seksbiznesie to oczywiście ta druga grupa. Ogniskują one wszystkie negatywne obrazy seksualności kobiecej i seksualności jako takiej.

Metodologiczne ramy badań i ich realizacja

Przedmiotem badań były stereotypy na temat kobiet świadczących usługi seksualne i ich komponenty pojawiające się na forach internetowych traktujących o zjawisku prostitucji i osobach zajmujących się tym procederem. Badania miały charakter opi-

¹⁴ Por. A. Walendzik-Ostrowska, *Seksualność a AIDS*, [w:] *Moralne obrazy. Społeczne i socjologiczne (de)konstrukcje seksualności*, red. E. Banaszak, P. Czajkowski, Wrocław 2008, s. 164.

¹⁵ L. Brannon, *Psychologia rodzaju*, Gdańsk 2001, s. 213.

sowy i ich celem było rozpoznanie treści i zakresu stereotypizacji funkcjonujących w odbiorze kobiet świadczących odpłatne usługi seksualne.

W niniejszym tekście zaprezentowane zostały ustalenia badawcze odnoszące się do dwóch problemów szczegółowych:

1. Jak postrzegane są kobiety świadczące usługi seksualne w przestrzeni wirtualnej, która stwarza możliwość całkowitej anonimowości wypowiedzi?
2. Jakie stereotypy na temat kobiet świadczących usługi seksualne prezentowane są na forach internetowych dotyczących prostytucji?

W analizie danych zastanych zastosowano strategię analizy jakościowej. Na potrzeby prezentowanego opracowania przeanalizowano dwadzieścia forów (poniżej ich linki z przypisanymi im oznaczeniami ułatwiającymi identyfikację pochodzących z nich wypowiedzi), a w nich w sumie 2403 posty:

1. <http://forum.abczdrowie.pl/forum-hiv/411462,czy-moglem-zarazic-sie-hiv-od-prostytutki> [dostęp: 23.09.2013] (F1)
2. <http://www.kowbojki.pl/pokaz/co-sadzicie-o-prostytutkach-35863> [dostęp: 18.09.2013] (F2)
3. <http://www.menshealth.pl/forum/index.php?/topic/6155-prostytutka-na-pierwszy-raz/> [dostęp: 21.09.2013] (F3)
4. http://forum.o2.pl/temat.php?id_p=5870248 [dostęp: 21.09.2013] (F4)
5. http://forum.o2.pl/temat.php?id_p=5580493 [dostęp: 16.09.2013] (F5)
6. http://forum.o2.pl/temat.php?id_p=5197735 [dostęp: 16.09.2013] (F6)
7. http://forum.o2.pl/temat.php?id_p=4805434 [dostęp: 23.09.2013] (F7)
8. http://forum.o2.pl/temat.php?id_p=4558041 [dostęp: 23.09.2013] (F8)
9. <http://forum.interia.pl/co-sadzicie-o-prostytucji--tematy,dId,2264140#ipad> [dostęp: 12.10.2013] (F9)
10. <http://kobieta.onet.pl/zdrowie/psychologia/bylam-prostytutka-wyslalam-z-tego-bagna-dla-corki/c69rw> [dostęp: 12.10.2013] (F10)
11. <http://forum.hotmoney.pl/pokaz/Ile-zarabia-prostytutka-12898> [dostęp: 17.10.2013] (F11)
12. <http://wizaz.pl/forum/showthread.php?t=229231> [dostęp: 10.09.2013] (F12)
13. <http://wizaz.pl/forum/showthread.php?t=74886&highlight=prostytucja> [dostęp: 18.09.2013] (F13)
14. http://www.we-dwoje.pl/jestem;dziwka;czyli;wyznania;prostytutki,artykul,21322.html#comment_form_0 [dostęp: 12.10.2013] (F14)
15. http://f.kafeteria.pl/temat.php?id_p=3474070 [dostęp: 17.10.2013] (F15)
16. http://f.kafeteria.pl/index.php/temat.php?id_p=5709181 [dostęp: 06.10.2013] (F16)
17. http://f.kafeteria.pl/temat.php?id_p=5110309 [dostęp: 18.09.2013] (F17)

18. <http://antidotum.org/index.php?showtopic=14602> [dostęp: 12.10.2013] (F18)
19. <http://www.netkobiety.pl/viewtopic.php?id=29214&p=2> [dostęp: 20.10.2013] (F19)
20. <http://forum.pomorska.pl/prostytucja-t155465/> [dostęp: 20.10.2013] (F20)

Przypadki do analizy dobierane były zgodnie z zasadą doboru przypadków obrazowych (najlepiej i najszczerzej ilustrujących przypadki)¹⁶. Wyboru forów internetowych dokonywano na podstawie dwóch haseł wprowadzonych do wyszukiwarki Google: „Co myślicie/sądziecie o prostytucji?”, „Co myślicie/sądziecie o kobietach prostytuujących się?”. Do analizy wybrane zostały te fora, w których występowało najwięcej wątków i opinii dotyczących kobiet świadczących usługi seksualne. Zgodnie z zasadą teoretycznego nasycenia próby zbieranie danych nastąpiło w momencie nasycenia rozpoznanych kategorii i niepojawiania się kolejnych.

Realizacja badań i analiza materiału badawczego trwała od września do października 2013 roku.

Kobiety świadczące usługi seksualne – analiza stereotypów prezentowanych na wybranych forach internetowych

Stereotypów na temat zjawiska prostytucji i osób się nią trudniących jest bardzo wiele. Można nawet powiedzieć, że istnieje pewna mitologia dotycząca tego zjawiska. Większość z tych mitów dotyczy kobiet uprawiających ten proceder. Niemała ich liczba skupia się również wokół przyczyn samej prostytucji, jej warunków oraz konsekwencji a także obrazu klientów korzystających z płatnych usług seksualnych. Stereotypy te wyraźnie odzwierciedlają pejoratywnie zabarwione nastawienie osób się nimi posługujących. Często przedstawiają one kobiety pracujące w seksbiznesie jako osoby o pewnych cechach osobowościowych czy o określonym wyglądzie zewnętrznym, na podstawie których łatwo je zidentyfikować. Nierzadko przypisuje się im także brak uczuć wyższych, sumienia, moralności, nimfomanię i inne zaburzenia seksualne, nieszczerość, nieuczciwość, wyrachowanie i chciwość, a także lenistwo czy też głupotę. Jednocześnie prostytuujące się kobiety obwinia się w tych przekonaniach za istnienie prostytucji, za wszelkie jej negatywne konsekwencje, zainteresowanie i chęć korzystania z ich usług ze strony klientów, rozpowszechnianie chorób przenoszonych drogą płciową, przestępczość zorganizowaną i inne problemy społeczne.

Poniżej zaprezentowano i omówiono stereotypy występujące na forach internetowych poświęconych zjawisku prostytucji i kobiet się nią trudniących.

---

¹⁶ U. Flick, *Jakość w badaniach jakościowych*, Warszawa 2011, s. 54.

Kobiety i prostytutka – zakresy stereotypizacji

Najczęściej pojawiające się na forach internetowych stereotypy dotyczące kobiet świadczących usługi seksualne można pogrupować w pewne kategorie mające charakter porządkujący. Są to stereotypy postrzegane w kontekście przyczyn prostytucji (wskazujące na pewne uwarunkowania osobowościowe, środowiskowe czy też kulturowe tego zjawiska), cech kobiet świadczących usługi seksualne (najczęściej negatywne, świadczące o danych cechach charakteru) oraz specyfiki warunków ich pracy.

Kategoryzację opinii zamieszczanych na forach internetowych zaprezentowano w macierzy (tab. 1).

Tabela 1. Stereotypy prostytutek i prostytucji – przyczyny, cechy kobiet, warunki pracy (matryca)¹⁷

Stereotyp	Cytaty z forów internetowych
Przyczyny prostytucji – uwarunkowania osobowościowe, środowiskowe i kulturowe	
Prostytutką kobieta się rodzi, to kwestia charakteru	<i>Prostytucja to nie zawód, to charakter. (F10)</i> [...] <i>nie wierzę w zmianę charakteru dziwki. Dziwka zawsze będzie dziwką [...]</i> (F10) <i>Prostytucja, mimo że przynosi określone dochody, zawodem nie jest. (F19)</i>
Dziwka a prostytutka	<i>Dziwka to charakter nie zawód, zawód to np. prostytutka. (F4)</i> <i>To jest styl życia i stan umysłu. (F19)</i> <i>K...two to charakter, prostytucja to zawód. Jakoś utożsamiam słowo dziwka ze słowem k...wa, więc dziwka to też charakter. (F18)</i>
Kobiety świadczące usługi seksualne wywodzą się z patologicznych rodzin	[...] <i>prostytutkami zostają panie, dziewczyny z rodzin patologicznych i to jest fakt [...]</i> (F4) [...] <i>to nie są cwaniary, tylko ofiary wychowania, przyzwyczajenia, nieświadomości. (F4)</i> <i>Bieda ciągnie dziewczyny do tego bagna. Ale gdyby dziewczyna była z rodziny, gdzie trwała dobrze pojęta miłość, nie doszłoby do takiej patologii. W kochającej się rodzinie bardzo rzadko dochodzi do prostytucji, bo wtedy jest to wykołajenie moralne. Tylko z biedy można posunąć się do prostytucji [...] jest to jakby mniejsze zło. (F10)</i>
Prostytuujące się kobiety stanowią alternatywę dla oziębłych żon	[...] <i>z prostytucji korzystają ludzie, którzy na przykład nie mogą dostać tego samego w domu, bo małżonka czy małżonek nie chcą czegoś zrobić. (F9)</i> <i>Te kobiety są bardzo nam potrzebne, spełniają wentyl bezpieczeństwa dla rodzin, gdzie żonie się nie chce, dlatego: nie, bo nie!!! (F10)</i> <i>Żony nie dają, to chłopcy na dziwki chodzą. (F10)</i>
Cechy kobiet świadczących usługi seksualne – negatywne cechy charakteru, amoralność, lubieżność	
Prostytuujące się kobiety idą na „łatwiznę”, są leniwe	[...] <i>aha i jeszcze jedno: większość dziewczyn, które decydują się na prostytucję, nic nie umieją, są leniwe, nie chce im się nic, to najłatwiej się [...] za pieniądze [...]</i> (F5) [...] <i>prostytucja to pójście na łatwiznę. (F2)</i> <i>Gdy sytuacja jest naprawdę zła, to łatwo iść na łatwy zarobek i z dnia na dzień – [...] – stać się prostytutką. (F10)</i> <i>Prostytutki to leniwe kobiety [...]</i> (F14) <i>Najłatwiej sprzedać się. (F14)</i>

¹⁷ Cytaty zostały poprawione według zasad pisowni polskiej z zachowaniem oryginalnej treści wypowiedzi.

Prostytutki to kobiety o określonych cechach (amoralne, pozbawione honoru, ambicji, szacunku do siebie, proste i głupie)	<p>[...] dla mnie to dziewczyny bez poczucia własnej wartości! (F2)</p> <p>Prostytutki to [...] kobiety, bez ambicji, honoru i szacunku do siebie – brzydzą się takimi osobami. (F2)</p> <p>[...] a same prostytutki powinny nisko spuszczać głowę, jak idą ulicą, bo bycie prostytutką to: hańba, wstyd, coś co jest godne pogardy i potępienia [...] są zarozumiałe, bezczelne, pewne siebie, aroganckie, nikogo i niczego nie szanują, włączają z buciorami w cudze życie, odbijają innym kobietom mężów, a potem ich zostawiają, jak im się znudzą i następny, i następny, i następny..., a jelenie idą jak woły na rzeź, bo oni lubią się kochać [...] są wulgarnie, chciwe [...] (F9)</p> <p>Prostytutki to najgorszy rodzaj kobiet. Wiele z nich jest mało inteligentna, dlatego można ich prostytutce wytłumaczyć głupotą [...] (F10)</p>
Prostytucja to praca dla kobiet, które lubią seks	<p>Każda [...] prawie twierdzi, że robi to, bo lubi [...] (F4)</p> <p>Zdecydowana, przytłaczająca większość tych laluni to po prostu zboczone kobiety po części erotomanki, czyli nimfomanki albo ekshibicjonistki, albo i jedno i drugie. One to po prostu kochają. (F4)</p> <p>Gdybyście w większości nie były nimfomankami albo ekshibicjonistkami albo jednym i drugim – to byłoby długo nie wytrzymały w tym „zawodzie”. [...] Wielokrotnie wysłuchiwałem zwierzenia tych kobiet. 60% nimfomanek, 35% ekshibicjonistek. Reszta to i to razem. (F4)</p> <p>Ona nie robiła tego z powodu braku zaradności życiowej partnera, ale robiła to z przyjemności. One to po prostu lubią. Taka jest prawda. Te wszystkie tłumaczenia o braku pracy itp. to są po prostu bzdury. (F6)</p>
Warunki pracy – lekka i przyjemna praca, bardzo dobrze wynagradzana, zwiększająca zagrożenie chorobami przenoszonymi drogą płciową	
Prostytutki zarabiają duże pieniądze	<p>Ale jak jest się ładnym, zdrowym i mieć lewe ręce do roboty, a marzeniem jest dużo zarabiać, to jest na tym świecie rozwiązanie praca w burdelu w Polsce agencji towarzyskiej. (F5)</p> <p>[...] w tym zawodzie nie szuka się przyjemności, a raczej szybkiej i łatwej gotówki [...] Dać jak najmniej, a dostać jak najwięcej [...] (F4)</p> <p>[...] są to [...] desperatki, które przez przyzmat łatwych i większych (niż w normalnych zawodach) pieniędzy ryzykują własnym i rodziny zdrowiem! (F10)</p> <p>[...] niejedna twierdzi, że zamiast siedzieć w biurze, sklepie, stać przy maszynie czy sprzątać biura, mimo że ma wykształcenie za 2000 zł, woli dawać za 1000 zł (ale dziennie) [...] (F9)</p>
Kobiety świadczące usługi seksualne roznoszą choroby	<p>Pamiętaj, że prostytutka może mieć weneryczną chorobę i Ci uschnąć może wawrzon. (F3)</p> <p>Pomijam te wszystkie choróbka, które możesz załapać, a jest ich sporo [...] (F3)</p> <p>Nie jest mianowicie żadną tajemnicą, że nawet po jednym dniu „w agencji” można zarazić się 10 różnymi wirusami i nie zawsze HIV jest najgorszy!!! (F10)</p> <p>Myszę, że takie kobiety mają już dawno HIV i tylko innych zarażają, później tamci swoje kobiety i z czasem coraz więcej ludzi będzie miało to dziadostwo. (F19)</p>
Prostytucja to praca lekka, łatwa i przyjemna	<p>[...] ale jeżeli łączy przyjemne z pożytecznym, to dlaczego miałbym mieć coś przeciwno. (F6)</p> <p>Nikt z was nie bierze pod uwagę, że może prostytutka kocha swój zawód i lubi komuś sprawić przyjemność? (F2)</p> <p>To jest bynajmniej pewna i dobra praca i w dodatku przyjemna. (F20)</p>

Źródło: badania własne.

Stereotypy kobiet świadczących usługi seksualne – konteksty interpretacji

Odpowiadając na pytanie: „Jakie stereotypy na temat kobiet świadczących usługi seksualne prezentowane są na forach internetowych dotyczących prostytutki?” rozpoznano poniżej opisane stereotypy kobiet prostytutek. Analizując je w perspektywie *gender*, można zauważyć, że pokrywają się one w znacznej mierze z potocznym postrzeganiem i definiowaniem kobiety prostytutki.

Prostytutka – kobieta o swoistym charakterze – osobowości

Oczywiście, że k...wa to nie zawód. To charakter, z którym kobieta się rodzi. (F17)

Stereotyp ten jest pokłosiem przekonania, że istnieją pewne czynniki osobowościowe i wrodzone skłonności (czynniki konstytucjonalne) czy predyspozycje do stania się osobą świadczącą płatne usługi seksualne. Próbując wyjaśnić, dlaczego pewne kobiety decydują się na pracę w prostytucji, niektórzy badacze zajmujący się tym zjawiskiem tłumaczyli tę kwestię, tworząc teorie biologiczno-psychologiczne, wskazując w nich na posiadanie przez prostytutki pewnych wrodzonych indywidualnych cech biologicznych i psychologicznych. Ukuli oni nawet teorię „urodzonej dziwki”. Twórcą takiego podejścia był Cesare Lombroso. Według jego teorii „urodzonej prostytutki”, kobieta rodziła się już z predyspozycjami charakterologicznymi dotyczącymi także jej budowy biologicznej¹⁸. Podobne stanowisko prezentował Otto Weininger, który twierdził, że skłonność do nierządu jest cechą wrodzoną kobiet. Dzielił on kobiety na „idealne matki” i „urodzone dziewczki”¹⁹. Na uwagę zasługuje jednak, że próby znalezienia jednoznacznych przyczyn prostytucji w cechach osobowości i temperamencie osób ją praktykujących jak na razie nie przyniosły odpowiednich i jednoznacznych odpowiedzi²⁰.

Prostytutka – kobieta o pewnym stanie umysłu

Zgodzicie się, że k...two to charakter, a prostytutka zawód? (F18)

Analiza treści forów internetowych ujawniła rozróżnianie zakresu pojęciowego określeń „prostytutka”, „dziwka” i „k...wa”, gdzie pierwsze sformułowanie ma oznaczać zawód, a pozostałe dwa charakter czy też stan umysłu osób trudniących się tym procederem. Zwykle wszystkie te określenia używane są zamiennie i w pejoratywny oraz wulgarny sposób określają osobę (najczęściej kobietę) świadczącą usługi seksualne.

¹⁸ Zob. K. Imieliński, *Manowce seksu. Prostytucja*, Łódź 1990, s. 119.

¹⁹ O. Weininger, *Płeć i charakter*, Warszawa 1994, s. 74.

²⁰ Zob. A. Walendzik-Ostrowska, *Poradnictwo okołotestowe dla osób świadczących usługi seksualne*, [w:] *Zakażenie HIV – poradnictwo okołotestowe. Compendium dla lekarzy i osób pracujących w punktach konsultacyjno-diagnostycznych*, red. J. Gąsiorowski, B. Knysz, Ł. Łapiński, Wrocław 2010, s. 179.

Prostytutka – kobieta z patologicznym rodowodem

Rodzina prostytutki odwraca jej uwagę od jedzenia i picia, a zwraca uwagę na pieniądze. Dziecko-prostytutka zostaje przyzwyczajone do pieniędzy do tego stopnia, że pieniądze stanowią dla niego najwyższą wartość tak, że zapomina, kim jest i co dla człowieka znaczą pieniądze. (F4)

Żadne badania nie potwierdziły jednoznacznie bezpośredniego związku między rodziną pochodzenia czy wykształceniem a podejmowaniem pracy w seksbiznesie. Biografie niektórych kobiet pracujących w prostytucji zdają się potwierdzać te przyczyny, jednak nie są one jedynymi, które zadecydowały o takim wyborze drogi życiowej tychże kobiet. Warto pamiętać, że w prostytucji pracują kobiety pochodzące zarówno z biednych, niewydolnych wychowawczo czy wręcz patologicznych rodzin, jak i z tak zwanych dobrych domów.

Prostytutka – kobieta alternatywna do tradycyjnego systemu ról płci

Gdyby żony im normalnie dawały, nie musieliby chodzić. (F10)

Ten stereotyp uderza we wszystkie kobiety. Opisuje świat, w którym obowiązkiem kobiety jest zaspokajanie potrzeb seksualnych mężczyzny. Jeśli nie robi tego żona, mężczyzna ma prawo skorzystać z usług prostytutki. Jego zachowanie jest usprawiedliwione. Stereotyp ten pokazuje również z całą wyrazistością, że w dyskusji o prostytucji praktycznie wcale nie mówi się o klientach oraz ich roli w istnieniu rynku usług seksualnych.

Prostytutka – kobieta amoralna

Specyficzne podejście do życia, całkowite zbutwienie, dno. (F6)

Stereotyp ten jednoznacznie wskazuje na społeczne podejście zarówno do zjawiska prostytucji, jak i kobiet trudniących się tym procederem. Nie ma jednego, stałego zestawu cech charakteryzujących wszystkie kobiety pracujące w seksbiznesie. Poza tym mit ten jest niezwykle krzywdzący, może też prowadzić do kolejnych następstw cechujących się ostracyzmem społecznym, niechęcią, wstrętem, piętnowaniem, marginalizacją czy wręcz agresją wobec tych osób.

Prostytutka – kobieta mało ambitna i leniwa

Ja myślę, że najłatwiej jest rozwalić nogi, zamiast zabrać się do porządnej pracy! (F2)

Znalezienie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o to, jakie mechanizmy i czynniki przyczyniają się do wejścia w prostytucję, nie jest proste. Mówiąc o powodach podejmowania decyzji o pracy w seksbiznesie, trudno wskazać jeden konkretny powód. Teorie

opisujące uwarunkowania wchodzenia w prostytucję mówią zarówno o kwestiach biologiczno-psychologicznych, społeczno-kulturowych, środowiskowo-rodzinnych czy ekonomicznych. Istotne jest odróżnienie genezy prostytucji jako zjawiska społecznego od przyczyn, dla których pojedyncze jednostki zaczynają się prostytuować. Historia trafienia do prostytucji u każdej kobiety może być (i jest) inna i nie sposób ich ani generalizować, ani jednoznacznie oceniać. Szczególnie krzywdzące jest przekonanie o pójściu przez te kobiety na tak zwana łatwiznę. Śledząc ich biografie i wypowiedzi, rzadko która z nich podaje taki powód, zaznaczając jednocześnie, że ta decyzja była ostatecznością i jednym z najtrudniejszych wyborów w jej życiu.

Prostytutka – kobieta lubieżna, o dużych potrzebach seksualnych

Mieć po kilka orgazmów dziennie i zarabiać na tym kasę [...] (F10)

To dla wielu proste wytłumaczenie tego, że ktoś decyduje się seksem zarabiać na życie. Nie ma ono jednak uzasadnienia. Przyjemność seksualna kobiety w relacji prostytutka-klient zwykle nie występuje. Kobieta jest po to, aby dać przyjemność mężczyźnie, jej odczucia i potrzeby nie są istotne. Ta jednostronna relacja seksualna jest układem biznesowym: „ty mi dajesz pieniądze, ja tobie swoje ciało”. Rola kobiety sprowadzona jest wyłącznie do obiektu seksualnego, którego zadaniem jest zrealizowanie zamówienia klienta. Nawet jeśli kobieta zdecydowała się na pracę w seksbiznesie, bo lubi seks i czerpie z niego przyjemność, szybko się przekonuje, że istnieje kolosalna różnica pomiędzy jakością życia seksualnego w życiu prywatnym a zawodowym.

Prostytutka – kobieta o wysokich zarobkach/dochodach

[...] chodzi o szybką i jak największą kasę i jak najmniejszym kosztem [...] (F4)

Zdecydowana większość kobiet decydujących się na wejście w prostytucję robi to ze względów finansowych. Kusi je mit dużych pieniędzy. Jednak kwoty, jakie można zarobić, są zróżnicowane i zależą przede wszystkim od swoistej hierarchii panującej w prostytucji, miejsca, gdzie kobieta pracuje, oraz warunków pracy. Zdarzają się oczywiście kobiety, które z usług seksualnych czerpią znaczne sumy. Warto jednak pamiętać o tym, że jest to bardzo nieliczna grupa tak zwanych ekskluzywnych prostitutek (*call girls*). Częściej jednak są to przeciętne kwoty. Niejednokrotnie zarobione pieniądze trzeba w części oddać „opiekunowi”. Zdarza się także, że zatrudniając się w agencji albo przyłączając do grupy kobiet pracujących na ulicy „pod opieką”, kobieta „na wejściu” ma dług, który musi spłacić. Pracuje więc za darmo przez wiele miesięcy. Do tego, będąc zatrudnioną w agencji towarzyskiej, często dochodzą opłaty za mieszkanie, utrzymanie, żywność, ubiór, kosmetyki, używki itp.

Prostytutka – kobieta zagrażająca zdrowiu seksualnemu/roznosząca choroby

[...] *no i jeszcze dodajmy ludzi chorych na AIDS i HIV, bo prostytutka to najlepsze środowisko dla tych wirusów, a prostytutki to tak jak ich mamuski, które skrzętnie pilnują, by każde swoje dziecię przekazać klientowi.* (F13)

Zjawisko prostytucji to jedna z najczęściej wymienianych przyczyn wzrostu zakażeń chorobami przenoszonymi drogą płciową (w tym HIV). O ich rozprzestrzenianie się bardzo często obwiniane są kobiety pracujące w seksbiznesie, nadal traktowane jako tak zwana grupa ryzyka. Niestety, wielokrotnie zapomina się o klientach tychże osób, którzy w zdecydowanej większości próbują wyrzucić nacisk lub wynegocjować brak użycia prezerwatywy podczas oferowanej usługi, przy czym sami mogą cierpieć na którąś z tych chorób. Tymczasem ze względów zarówno biologicznych (anatomicznych) oraz kulturowo-społecznych to kobiety są bardziej narażone na zakażenie²¹. Oczywiście częsta zmiana partnerów (a do takiej przecież dochodzi podczas oferowania usług seksualnych) zwiększa ryzyko infekcji, jednak warto pamiętać o tym, że sedno problemu stanowi nie to, kto podejmuje dane zachowanie, ale jak to zachowanie przebiega.

Prostytutka – kobieta pracująca w komfortowych warunkach

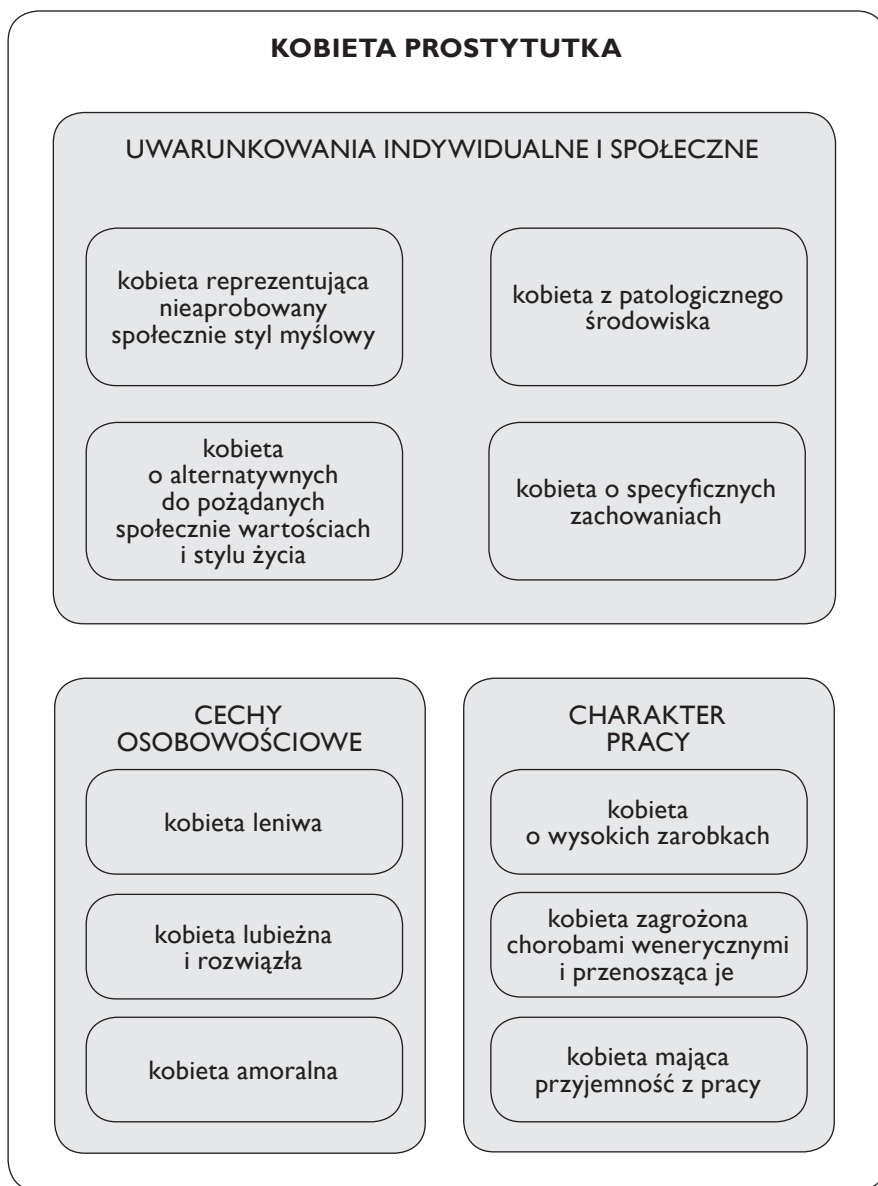
Ja uważam, że prostytutka to doskonała sprawa, zabawa i kasa. (F10)

Świadczenie usług seksualnych jest związane z ryzykiem i bynajmniej nie jest łatwe i przyjemne. Agresywni klienci lub „opiekunowie”, ból fizyczny i urazy narządów płciowych, ryzyko zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową, ryzyko stania się ofiarą przemocy psychicznej lub fizycznej, problemy osobowościowe, obawa przed utratą zdrowia, a nawet życia to częste konsekwencje pracy w prostytucji. Wiele kobiet, doświadczając negatywnych skutków prostytucji, radzi sobie z nimi za pomocą alkoholu i narkotyków, a przez to ryzykuje uzależnienia. Świat seksbiznesu jest też mocno powiązany ze światem przestępczym, choć sama prostytutka nie jest w Polsce przestępstwem²².

Jak można zauważyć, większość z tych opinii i stereotypów odzwierciedla te, które nadal pojawiają się w społecznym odbiorze kobiet świadczących usługi seksualne. Dominują w nich nie tylko często nieprawdziwe lub uproszczone informacje na temat kobiet prostytuujących się, negatywne oraz pogardliwe podejście do tychże osób, ale także samego zjawiska prostytucji. Można tu wyszczególnić pewne konteksty postrzegania zjawiska prostytucji i kobiet się nią trudniących (rys. 1).

²¹ Zob. A. Walendzik-Ostrowska, *Kilka mitów o prostytucji*, „Prawo i Płeć. Pismo Centrum Praw Kobiet”, 2006, nr 8, http://issuu.com/centrum_praw_kobiet/docs/pip8# [dostęp: 22.10.2013].

²² Zabronione jest zmuszanie do prostytucji (art. 203 KK), namawianie do i ułatwianie prostytucji oraz czerpanie zysku z cudzego nierządu (art. 204 KK).

Rysunek 1. Stereotypy kobiety świadczącej usługi seksualne w kontekstach postrzegania prostytucji (mapa kontekstowa)

Źródło: opracowanie własne.

O konsekwencjach stereotypów – refleksje końcowe i postulaty

Stereotypy opisują świat nieistniejący realnie, odzwierciedlają raczej przekonania, poglądy i wyobrażenia pewnych społeczności. Jednocześnie szkodzą kobietom świadczącym usługi seksualne. Z jednej strony wzmacniają ich już i tak negatywny wizerunek w społeczeństwie, a z drugiej oddziałują na nie same. Gdy kobieta próbuje pracować bezpieczniej dla siebie (np. używając prezerwatyw) lub zrezygnować ze świadczenia usług seksualnych, często nie ma wystarczająco dużo siły i motywacji do podjęcia zmiany. Nie ma też wsparcia z zewnątrz: brakuje przyjaznych miejsc i pomocnych instytucji, niezbędnych w takiej sytuacji²³.

Nieprawdziwy obraz osób zajmujących się prostytutką utrudnia także działania pomocowe, mające na celu likwidację lub minimalizację wszelkich negatywnych konsekwencji będących skutkiem trudnienia się prostytutką. Szkody wynikające z pracy w seksbiznesie są złożone, mają charakter indywidualny, ale też wpływają na pewne zjawiska społeczne. Wśród szkód indywidualnych można wymienić koszty psychiczne (poczucie winy i upokorzenia, strach przed ujawnieniem praktykowanych zachowań, niska samoocena oraz niskie poczucie własnej wartości, obrzydzenie lub nieakceptowanie własnego ciała, problemy seksualne i emocjonalne w intymnych relacjach prywatnych, oziębłość seksualna, niechciana ciąża, uzależnienia, zachowania autodestrukcyjne, doświadczanie przemocy psychicznej, praktykowanie zachowań niechcianych lub nieakceptowanych, życie na marginesie życia społecznego, odrzucenie przez najbliższych) oraz fizyczne (narażanie się na zakażenie chorobami przenoszonymi drogą płciową, ryzyko kradzieży, gwałtu, pobicia oraz zachowań agresywnych i dewiacyjnych ze strony klienta i/lub sutenera, łącznie z ryzykiem utraty życia, choroby będące wynikiem pracy w trudnych warunkach, np. przy drodze czy na ulicy). Natomiast zjawiska społeczne będące skutkiem istnienia prostytutki to na przykład eskalacja zjawisk przestępczych związanych z prostytutką czy epidemie chorób przenoszonych drogą płciową.

Ponieważ stereotypy mogą być (i często są) źródłem uprzedzeń, a także mogą również stanowić podstawę do dyskryminacji przejawiających się w konkretnych wrogich zachowaniach, ważne jest, aby próbować je obalać i zmieniać. Obalanie mitów dotyczących zjawiska prostytutki i kobiet w niej pracujących nie jest zbyt skomplikowane merytorycznie. Polega przede wszystkim na rzetelnej i profesjonalnej edukacji, przekazywaniu faktów na temat danego zjawiska. O wiele bardziej skomplikowana jest modyfikacja i zmiana stereotypów. Ale jednocześnie jest to proces konieczny: stereotypy mogą być źródłem uprzedzeń – wtedy zawierają silny komponent emocjonalny o negatywnym zabarwieniu. Mogą również stanowić podstawę do dyskryminacji – a ta przejawia się w konkretnych wrogich zachowaniach. Łatwiej z pewnością zmienić

²³ Por. A. Walendzik, *op. cit.*, s. 73.

stereotyp świeży, ukształtowany niedawno. Wyróżnia się kilka modeli zmiany stereotypów. Model kumulacyjny zakłada, że zmiany dokonują się powoli, są niewielkie, ale nakładają się na siebie. Odmianą tego modelu jest model rozcieńczenia – wprowadzenie dawki informacji dotyczących zjawiska czy grupy osób mającej charakter neutralny i nieoceniający umożliwia zmianę nastawienia. Z kolei model zmiany radykalnej polega na modyfikacji dotychczasowego przekonania pod wpływem radykalnie różnych od niego doświadczeń i informacji. Wreszcie model podtypu zakłada, że gdy pojawiające się informacje są sprzeczne ze stereotypem albo gdy doświadczenia wskazują na różnorodność jednostek w danej kategorii, uruchomiony zostaje mechanizm wyodrębnienia w niej podtypu, przy czym sama kategoria pozostaje bez zmian²⁴.

Jednak najskuteczniejszym sposobem zmiany stereotypu jest osobisty i bezpośredni kontakt z przedstawicielami grupy, którą ów stereotyp opisuje (tzw. hipoteza kontaktu). Kontakt ten powinien spełniać kilka warunków: przede wszystkim ma być dobrowolny i nieprzymuszony. Powodem tego kontaktu powinna być realizacja wspólnego dla obu grup (postrzegających i postrzeganych) nadrzędnego celu, a przedstawiciele grupy postrzeganej powinni mieć cechy negujące stereotyp²⁵. Wobec powyższego powstaje smutna konstatacja: zmiana stereotypów dotyczących kobiet świadczących usługi seksualne wydaje się niezwykle trudna. Większość ludzi posługujących się owymi stereotypami prawdopodobnie nie będzie zainteresowana spotkaniem takiej kobiety, a co za tym idzie – nie będzie miała chęci czy też gotowości do zmiany swojej często krzywdzącej opinii.

„FALLEN WOMAN” – ABOUT STEREOTYPICAL PERCEPTION OF WOMEN PROVIDING SEXUAL SERVICES. THE INTERNET FORUMS ANALYSIS

Summary

The article is focused on the most common stereotypes existing in social perception of women providing sexual services. The presented research findings are related to two detailed problems: (1) How women offering sexual services are perceived in virtual space, which creates the possibility of complete anonymity of speech? (2) What are the stereotypes about sex workers presented on Internet forums on prostitution? An analysis of 20 online forums including 2,403 posts in which prostitution is the main subject defining a framework for discussion was carried out, using qualitative analysis strategies. The selection of online forums was made on the basis of the web engine search results for two questions: “What do you think about prostitution?”; “What do you think about women prostitutes?”. The research implementation and analysis took place in September to October 2013. The stereotypes about female sex workers appearing on the Internet forums were grouped into certain categories, having the ordering character. These are the stereotypes perceived in the context of the causes of prostitution (indicating a certain personality, environmental or cultural factors), the characteristics of female sex workers (mostly negative, demonstrating definite character traits) and the specificity of their working conditions.

Keywords: prostitution, female sex workers/women providing sexual services, stereotypes

²⁴ Por. T.D. Nelson, *Psychologia uprzedzeń*, Gdańsk 2003; Ch. Stangor, M. Schaller, *op. cit.*

²⁵ Por. D. Kenrick, S. Neuberg, R. Cialdini, *Psychologia społeczna*, Gdańsk 2002, s. 583 i nast.